

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th June, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

“BOBURNOMA” ASARIDAGI MANZARA TASVIRINI TAQQOSLASH MUAMMOLARI

Karimova Maxliyoxon Ibragimjon qizi
Andijon davlat chet tillari instituti talabasi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada “Boburnoma” asaridagi manzara tasvirini taqqoslash uslubida yaratilganligi va ayrim jumla tarjimalari tahlil qilinadi.

Kalit soʻzlar: manzara, taqqoslash, tarjimalari

Annotation:

In this article, the composition of the image of the landscape in the work "Boburnoma" is analyzed in the method of comparison and the translation of some sentences.

Key words: scenery, comparison, translations

Zahiriddin Muhammad Bobur 1483-yilning 14-fevralida Andijonda tavallud topib, 1530-yil 26-dekabrda Agrada vafot etgan. Bobur Mirzo ulugʻ shoir va adib, qomusiy ilm sohibi, ayni zamonda mohir lashkarboshi va yirik davlat arbobi ham edi. Uning sheʼriy devoni, «Boburnoma», «Aruz risolasi», «Xatti Boburiy», «Mubayyin», «Risolayi volidiyya» (tarjima) kabi ilmiy va badiiy barkamol asarlari bizgacha yetib kelgan.

Bobur nasrining oʻziga xos bir jihati muallifning umumlashtirish sanʼatidir. U oʻquvchida hajman ixchamgina parchadan ham bir dunyo maʼno olish imkonini beradi. Tasvir jilosi, loʻndaligi va undagi fikrlar koʻlami kishini hayratga soladi. «Boburnoma» muallifining uslubida asosan toʻrt jihat yaqqol koʻzga tashlanadi. Birinchisi, Boburning atrof - muxitni idrok etishi, mavzu tanlashi va uni real va xatto naturalistik tasvirda berishi; ikkinchisi, shu mavzuni oʻzining bilim doirasida ilmiy - amaliy tahlil qilib, badiiy tarzda ifodalanishi; uchinchisi, oʻziga xos uslub har soʻzni rostini bitishi; toʻrtinchisi, ana shu jihatlarni yuksak badiiy saviyada oʻquvchiga yetkazish xussiyatidir.

Boburdagi taqqoslash uslubida tabiat manzaralari alohida oʻrin tutadi. Muallifning qiyosiy tahlil uslubi qancha oʻzi koʻrgan, kuzatgan narsalarda namoyon boʻlib,

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th June, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

ayniqsa tabiat manzaralarini yoritishda ulardan keng foydalanilgan masalan: Yana bir Kosondur. Axsining shimolida tushubtur. Kichikroq kasabadur. Nechuk kim Andijon suyi Ushdin kelur, Aysi suyi Kosondin kelur. Yaxshi xavoli yerdur. Safolig bog'chalari bor. Vale safolig' bog'chalari tamom soy yoqasida bo'lg'on uchun pustini pesh berra debturlar. Safo va xavoda O'sh bilan Koson elining taassubi bor. Muallif parchadagi manzara tasvirini taqqoslash uslubida yaratilganligi tarjimonlarga ma'lum bo'lsa ham parchada o'rin olgan «pustini pesh berra» iborasini aks ettirishda qiyinchilikka duch kelganlar. Da'voning isboti uchun ayni jumla tarjimalarini taxlil qilamiz.

Leyden Erskinda: In consequence of its gardens being all sheltered along the banks of the stream, they called it the mantle of five lamb -skins,

Beverijda: As these gardens all lie along the bed of the torrent (sai) people call them the fine front of the coat.

Tekstonda: It is a place whith good air, river banks are covered whith pleasent gardens, they call it pustin Besh Barah.

Muallif Koson (hozirgi Kosonsoy)ni tasvirlab ana shu soy qirgoqlaridagi maysazor o'tloqlarni huddi qo'zichoq terisining tovlanib jilovlanib turishiga qiyos qiladi. Tajimonlar Leyden -Erskin va Beverij xonim esa parchadagi pustini pesh barra iborasini maxsus tadqiq qilib muqobilini berishga xarakat qilganlar va turli taxminlarni o'rta tashlaganlar. Bu jumlada muallif pustini pesh barra iborasini qo'llaganlari ko'rinib turibdi. Lekin tarjimonlar pustin kalimasiga e'tibor qaratmaganlar aslida esa muallif keltirgan ibora, uning o'zi ta'kidlaganidek, xalq tiliga oid bo'lib, soy yoqalarida yashnab turgan safolik boxchalar shoirona tashbex bilan ko'zi terisidan uka tutilgan pustinga o'xshatilgan.

Shaharlardan yana biri Kosondir. Axsining shimolida joylashgan. Kichikrog shahar. Andijon suvi Ushdan kelganiday, Aysi suvi Kosondan keladi. Xavosi yaxshi yer. Safolik bog'chalari bor. Biroq safoli bog'chalari deyarli soy yoqasida yastangani uchun oldi barra terili pustin deydilar.

Quyidagi berilayotgan qisqa parchani uchala tarjimon ham ma'naviy iqlimni (kontekst) xis qilmaganliklaridanmi yoki parda ostida yashirinib yotgan istiorani anglab olmaganliklaridanmi, matnda o'rin olgan xafrang piyola iborasini o'gira olmaganlar. Dalilga ashyo uchun asliyatga va tarjimalarga e'tibor qaratamiz.

Mirzoquli jolaga kelmay, tun ufrogi bila uzub chiqdi, joladin chiqib, ul oqshom jolabonlarning uyiga qo'nduq. Suvga borgon xafrang piyoladek Darvesh Muhammad peshkash qildi.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th June, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Leyden-Erskinda: Not being able to regain in raft, he (Mirzoquli) kept swimming in his gown and dress of honour till he reached the shore. On disembarking from that raft, we passed that night in the rafts - men s houses. Derwish Muhammad mfde me a present of a cup of seven colours, like that which had fallen owerboard.

Parchadagi «xafrang» piyola o'rin olgan jumla quyidagicha ag'darilgan:

Davresh Muhammad menga xuddi kema bortidan tushib ketgan yetti xil rangdagi piyoladek piyolani tortiq qildi. Asliyatda o'rin olmagan kema borti tasmollab jumlag qo'shib qo'yilgan hamda tarjimon muallif qo'llagan xafrang piyola istiorasini tushunib yetmagan.

Beverijda: Ne (Mirzoquli) swam in his tun (aufraghiq) and got out of the water without coming on the raft again. Leaving it that night, we slept at raftmens houses. Darwish Muhammad Sarban presented me with a seven coloured cup exactly like the one lost in the water.

Beverij xonim ham yuqorida qayd etilgan jumlani Darvesh Muhammad aynan suvda yo'qolgan piyoladek yetti xil rangli piyolani armug'on etdi deb o'giringanda, u ham matndagi kochirimni payqamay qolgan.

Tekstonda: Ne (Mirzoquli) swam in all his clothes and got out of the water without coming into the raft, when we got off the raft, we were put up for the night in the raftmens houses. Darvesh Muhammad presented me with a porselain cup exactly like the one that had disappeared into the water.

«Boburnoma»da qo'llanilgan maqol, matal va iboralar qaysi yo'sinda qanaqa tarzda aks etganligini aniqlab olishimizga to'g'ri keladi. Bizga ma'lumki «Boburnoma» da muallif aksariyat xolatlarni taqqoslash orqali aks ettirgan. Boburga xos qiyosiy tahlil quyidagi misolda ham yaqqol ko'zga tashlanadi:

“Yana Xoja Ismoil va Dasht, Duki va Afgoniston tog'lari bir yo'sinlug' tog'lardur. Past - past, o'ti oz, suyi tankis, yig'ochsiz tog'lardir.”

Xaqiqatdan ham bu yurtning chiroyli bog' - rog'lari bilan birga o'simliksiz, daraxtsiz tog'lari ham ko'p. Bobur ana shu tog'lar xaqida «past - past, o'ta oz, suyi tanqis» deb baxo berishi bejiz emas. Xar bir tog' va yurtga Bobur avvalo sarkarda ko'zi bilan nazar tashlab, ming-ming askarlarni, ularning otlarini boqish uchun «oshligi mul», «suyi farovon» va «ot butuzi kalin bulishi uchun tabiiy resurslarni izlaydi. Mazkur bo'lgan tog'lar esa ana shu jihatdan qashshoq, eli ham unga yov nazari bilan qarar edi. Bobur shu bois bu tog'larni shu yerlik odamlarga o'xshatib «teng bulmaguncha tush bulmas» deydi. Lekin tarjimonlar muallifning taqqoslash uslubini anglamaganlaridan, shu parchadan o'rin olgan matalni o'girishda

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th June, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

qiyinchiliklarga duch kelganlar ana shu sabab, «teng bulmaguncha tosh bulmas» ni o'g'irishda xatolikka yo'l quyib teng so'zini tong bilan almashtirishgan. Natijada ma'noga putur yetgan. Matalni muqobili bilan berolmaganlar.

Leyden - Erskinda: A narrow place is large to the narrow minded. So'zma-so'z tarzda bu «Tor fikrli kishiga tor joy ham keng tuyiladi» demakdir.

Viler Tekston tarjimasidan ayni matal «There is no noon without a down » «Tong bo'lmasa, kunduz bolmas » deb o'g'irilgan, Chamasi, Tekston «teng»ni «tong» bilan chalkashtirib, «Tong otmaguncha tush (kunduzi)bo'lmaydi », degan maqol o'ylab topgan. Oqibatda, ingliz zabon o'quvchi Bobur fikrining oqimini angalayolmay, to'saddan duch kelgan bu maqolni matnga bog'lay olmaydi. Beverij xonim esa, matn ruxidan kelib chiqib, matalga yaqin matal bilan o'g'irgan-«Their people take after them» bizdagi «o'xshatmaguncha uchratmas»degan mataliga mos keladi.

Ammo Beverij ham ikkinchi izohila aynan V.Tekston kabi «No down no noon» (Tong bo'lmasa kun yo'q) deb beradi-da ilova qilib «No effect without cause» sababsiz oqibat bo'lmaydi, deydi. Bu esa bizdagi «shamol bo'lmasa daraxtning uchi qimirlamaydi» ga to'g'ri keladi.

Xo'sh, teng bo'lmaguncha, tush bo'lmas matalidagi tush so'zi nimani anglatadi? O'zbek tilidagi ko'p lug'atlarda tushning bunday ma'nosi berilmagan. Izoxli lug'atda Tush kalimasining shevaga daxldor (idial) ma'nosi tarzida qayd etilgan: tengkur, do'st, o'rtoq. Demak, Teng bo'lmaguncha tush bo'lmas masali hozirda xalqimiz qo'llaydigan o'xshatmaguncha uchratmasga muqobil bo'la oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jahongashta «Boburnoma», G'aybulloh as-Salom, Ne'matulloh Otajonov, Abdulla Qodiriy nomidagi Xalq merosi nashriyoti, Toshkent, 1996 yil
2. «Boburnoma», Zahiriddin Muhammad Bobur, 1 qism, Porso Shamsiev, Sodiq Mirzaev, O'zbekiston davlat nashriyoti, Toshkent, 1948 yil
3. «Yulduzli tunlar», Pirmqul Qodirov, G'ofur G'ulom nomidagi Adabiyot va san`at nashriyoti, 1981 yil
4. «Boburnoma», Zahiriddin Muhammad Bobur, «Sharq» nashriyoti -matbaa aktsiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, Toshkent, 2002 yil
5. «Boburnoma» - Viler Tekston tarjimasida, Muxdmatismoyil Sobirov, filologiya fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun yozilgan avtoreferatidan, Toshkent, 2000 yil
6. «Tashakkur, ingliz sharqshunoslari!», Oltin davrim gazetasi, 2005 yil 22 fevral, 3 (69)-son

